

Προτεραιότητες της πολιτικής ιστορίας

Γ. Θ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΧΩΡΙΣ διάθεση δραματοποίησης, μπορεί κανείς να μιλήσει για κρίση της πολιτικής ιστορίας τα τελευταία χρόνια στον τόπο μας. Ως το κατ' εξοχήν είδος παραδοσιακής αφηγηματικής ιστοριογραφίας, μοιάζει ανίκανη να απαντήσει στην πρόκληση της νεότερης κοινωνικής και οικονομικής ιστορίας. Αντίθετα, παρουσιάζει μια σχετική αποτελεσματικότητα που δεν καταφέρνουν να κρύψουν τα άφθονα «προοδευτικά» ιδεολογικά καρυκεύματα. Καταφέρνουν ωστόσο να εξασφαλίζουν την πλουσιοπάροχη επιβίωσή της ως σχολικού εγχειριδίου, λαϊκού αναγνώσματος και ανεξάντλητου τηλεοπτικού σιριαλ. Αν η κάθε εποχή παράγει την ιστοριογραφία που της χρειάζεται και της αρμόζει, αυτή είναι ασφαλώς η μυθιστορία που ταιριάζει στη σημερινή Ελλάδα. Από την άποψη αυτή, η επισήμανση νέων κατευθύνσεων και προτεραιοτήτων έχει μοιραία το χαρακτήρα «ευχολογίου», στο μέτρο που δεν συμπλέκεται με γενικότερες πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις.

Εντελώς σχηματικά, θα μπορούσε κανείς να πει ότι, όπως οι νεότερες αδελφές της, έτσι και η πολιτική ιστορία χρειάζεται να αναζωογονηθεί και να γονιμοποιηθεί από τις κοινωνικές επιστήμες και ειδικότερα την πολιτική επιστήμη. Δεν θα πάψει να είναι κατ' εξοχήν αφηγηματική, οφείλει όμως να υποτάξει και να υ-

παγάγει την εξιστόρηση, οσοδήποτε γοητευτική, σε θεωρητικές κατασκευές και ερμηνευτικά σχήματα κατά το πρότυπο των κοινωνικών επιστημών. Επιτακτικό είναι ιδίως το πέρασμα από το ατομικό επίπεδο στο συλλογικό αλλά και συγκεκριμένο. Αν η κοινωνική τάξη αποτελεί το κατ' εξοχήν υποκείμενο της κοινωνικής ιστορίας (ή και της ιστορίας γενικότερα), κατ' εξοχήν υποκείμενο της πολιτικής ιστορίας δεν είναι ούτε ο Ηγέτης ως ηρωική μορφή ούτε ο Λαός ως μυθική οντότητα, αλλά το πολιτικό κόμμα ή, ευρύτερα, η πολιτική παράταξη (έννοια περισσότερο λειτουργική, στο μέτρο που δεν εξυπακούεται ενιαία και μόνιμη οργάνωση). Το πέρασμα στο συλλογικό αλλά συγκεκριμένο συνεπάγεται εξάλλου την ποσοτική ανάλυση δεδομένων και την προσφυγή στη στατιστική για τον έλεγχο υποθέσεων, κατά το πρότυπο των άλλων επιστημών.

Εύγλωττο και συνάμα ειρωνικό σύμπτωμα της σημερινής κρίσης της πολιτικής ιστορίας στον τόπο μας συνιστά η εκπληκτική αναποτελεσματικότητα ορισμένων αναλύσεων, που είδαν το φως την τελευταία εικοσαετία και αποτέλεσαν σταθμούς στη νεοελληνική ιστοριογραφία. Για να αναφέρω ένα μόνο χαρακτηριστικό παράδειγμα, κανονικά θα περίμενε κανείς ότι το βιβλίο του Πετρόπουλου θα είχε αλλάξει ριζικά και αμετάκλητα την εικόνα της πολιτικής ιστορίας μας κατά το πρώτο μισό του περασμένου αιώνα. Κι όμως, διαβάζοντας και ακούγοντας όσα πρόχειρα και ανεύθυνα εξακολουθούν να γράφονται και να λέγονται, με παχυλή κρατική χρηματοδότηση, θα νόμιζε κανείς ότι το βιβλίο, αυτό δεν γράφτηκε ποτέ. Το ίδιο άλλωστε ισχύει και για ορισμένα άλλα πρόσφατα βιβλία ή διατριβές, που προσφέρουν τεκμηριωμένες και συγκροτημένες ερμηνείες για κρίσιμες περιόδους της νεοελληνικής πολιτικής ιστορίας. Δεν έχει πάντως πλέον κανένα νόημα η ακατάσχετη γενικολογία και αοριστολογία παραδοσιακού τύπου, είτε συντηρητικού είτε «προοδευτικού». Έχει νόημα μόνο η προσπάθεια γεφύρωσης των κενών, με μελέτες ανάλογης εμβέλειας. Έχει επίσης νόημα η επαλήθευση, αναθεώρηση ή διάψευση των ερμηνευτικών σχημάτων που προσφέρουν τα λίγα αυτά βιβλία.

Στην κατεύθυνση αυτή, της επαλήθευσης, αναθεώρησης ή διάψευσης γενικών

ερμηνευτικών σχημάτων, προσφέρεται κατ' εξοχήν το πεδίο της εσωτερικής πολιτικής, όχι ως αποσπασματικής συλλογής ομιλιών και νόμων κάποιου πρωθυπουργού ή υπουργού, αλλά ως συνολικής (κατά τομέα) δράσης ενός κόμματος ή μιας παράταξης ως συνόλου. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, η επίτονη αυτή μελέτη δεν έχει γίνει για την εσωτερική πολιτική στην έκταση που έχει γίνει για την εξωτερική. Συναφές είναι και το πεδίο της κοινοβουλευτικής ιστορίας, όχι ως απανθίσματος ρητορικών εξάρσεων, αλλά ως οργανωμένου πλαισίου διαρκούς συλλογικής δράσης. Τόσο τα κοινοβουλευτικά όσο και τα εξωκοινοβουλευτικά στελέχη των κομμάτων συγκροτούν εξάλλου ένα κρίσιμο και σχεδόν παρθένο πεδίο έρευνας, που έχει το πλεονέκτημα της συλλογικότητας χωρίς το μειονέκτημα της ανωνυμίας. Στα στελέχη άλλωστε συγκεντρώνεται, κατά κανόνα, η υπόσταση ενός κόμματος ή μιας παράταξης. Το ζήτημα των στελεχών παραπέμπει με τη σειρά του στην τοπική πολιτική ιστορία όχι ως συνονθύλευμα επαρχιακών ιδιαιτεροτήτων, αλλά ως εξαιρετικά γόνιμο πεδίο επαλήθευσης και διευκρίνισης γενικών τάσεων και ερμηνευτικών σχημάτων.

Η συνοπτική αυτή σκιαγράφηση προτεραιοτήτων της πολιτικής ιστορίας θα ήταν ελλιπής χωρίς μια σύντομη αναφορά στο ζήτημα των πηγών. Υπάρχει βέβαια ένας ανεξάντλητος πλούτος εφημερίδων, αθηναϊκών, περιφερειακών και τοπικών, καθώς και προσωπικών —ιδίως— αρχείων. Όμως ο πλούτος αυτός καταστρέφεται καθημερινά και ανεπανόρθωτα από αδιαφορία και κακή συντήρηση. Σε λίγο, θα κινδυνεύουμε να ψάχνουμε σε βιβλιοθήκες του εξωτερικού για πλήρεις σειρές ακόμη και των πιο γνωστών αθηναϊκών εφημερίδων! Κι αν ένας λαός χάνει την ιστορία του όταν χάνει τα γραπτά της μνημεια, αυτό, προκειμένου για την νεοελληνική πολιτική ιστορία, ισχύει προπαντός για τις εφημερίδες. Εκτός όμως από τη διάσωση και συντήρηση αυτού του πλούτου, επιτακτική είναι επίσης η ανάγκη της καταλογογράφησης και ιδίως της ευρετηρίασης, που αναγκαστικά θα ξεκινήσει από το μηδέν. Το έργο είναι τόσο κολοσσιαίων διαστάσεων ώστε μόνο μορφωτικά ιδρύματα, όπως εκείνα των τραπεζών, θα μπορούσαν να το αναλάβουν και να το φέρουν σε πέρας. □